

Mødereferat

Ved Mødet Mandag d. 3. april 1905 kl. 2 i den administrerende Direktørs Kontor var fremmødt 4 fra Sibirien hjemvendte arbejdere for at fremføre klagemål over behandlingen under deres ophold i Sibirien. De afhørtes i nærværelse af Direktøren, de to herrer Lemvigh-Møller og Berggren, og der fremkom ved denne lejlighed følgende udtagelser:

(De fire hjemvendte arbejdere var:

1. Tømrer Knud Rasmussen, side 1,
2. Tømrer Søren Nielsen, side 10,
3. Arbejdsmand Karl Poulsen, side 24,
4. Arbejdsmand Adolf Petersen, side 32)

Side 32:

Derefter kom Arbejdsmand Adolf Petersen.

Sp. Hvad har De at besvære Dem over?

Petersen: Man har jo ikke saa lidt paa Samvittigheden. Hvis de Herrer gjerne vil høre hele Rejsen.

Direktør M. vi vil helst have det saa kort som muligt.

A.P. Saa kan jeg give det i korte Træk. Det første vi led af, var Mangel paa Mad, da vi rejste igennem Tyskland. Vi fik ingen Mad fra vi rejste herfra før næste Dag paa Aftenen, da vi var komne igennem lige til Grænsen. I Mellemtiden havde vi taget os en Bøf paa Færgen. Vi spurgte saa Falck, om vi ikke fik nogen Mad. Saa sagde han, nu skulde vi se at faa noget, naar han havde spist i Restaurationen. Saa lod han Rudolf gaa ud og bestille en Gang Würste - det er Pølser og to Gange Kartoffler, saa laante han Tallerkner og saa blev det delt ud i 6 Portioner og en Gang Agurker til. Saa spiste vi det, det var det hele vi fik den Gang. Da vi saa kom til den russiske Side af Eidkuhnen, saa gik han med Hurtigtoget, og saa fik vi udleveret 2 Pund Fedt og en Rullepølse og 80 Rubler til Billetten og til at klare os for til Petersborg.

Side 33:

Sp. Hvad kostede Billetten?

A.P. jeg husker det ikke paa Øren. Det var 9 Rubler og nogle Kopek. Og saa skulde vi betale til en, som Falck havde givet Ordre til at besørge os. Der skulde vi betale en Rubel.

A.P. Saa sagde Falck: Nu kan I gøre Jer det saa behageligt som muligt. Vi maatte saa ligge paa Gulvet med vor Bagage. Saa købte vi lidt Te og spiste lidt Fedtebrød. Jeg skal love for, at vi har spist Fedtebrød og Spegesild og Klipfisk, men det andet blev solgt

Sp. Man kan da ikke tænke sig, da han købte noget i Petersborg

ogsaa, at det ogsaa blev solgt? Fik De ikke Suppe nogle gange og Lobescoves?

A.P. Jo, men kun nogle ganske enkelte Gange fik vi det. Tørrede Æbler kogt og Øllebrød og Klipfisk og kogt og raa Spegesild, det var vor Hovedkost.

Saa kørte vi med et langsomt Tog til Vilna. Vi kunde ikke komme med Hurtigtoget for vor Bagages Skyld. Saa maatte vi ligge

Side 34:

der paa banegaarden, hvor der var 2-3 Tommer Vand fra 10 1/2 Aften til 6 Morgen. Saa kørte vi til St. Petersborg; undervejs købte vi Øl og Te. De sagde jo rigtignok, hvad det kostede, men det kunde vi ikke forstaa, saa man blev snydt for Pengene.

I St. Petersborg var der ingen, der tog imod os. Vi tog saa til Newski 66, men der blev vi afvist, og vi kunde ikke faa Adgang med vor Bagage. Saa maatte vi gaa til andre Hoteller, til Missionshotellet, der vilde de ikke have os. Saa vilde vi have, at Kusken skulde køre os til det danske Konsulat. Det ledte de efter i Vejviseren, men det kunde de ikke finde. Saa tilbage til Newski 66. Der kom saa Politiet og viste os bort om til en Sidegade. Saa gik Søren Nielsen til Skorstensfejeren og Herløv og en Mand til gik til Newski 66, og saa kom Jørgensen og Syberg, og vi gik da ned i en kælder og fik noget Mad. Der kom saa Falck og optraadte paa en brutal Maade. Han havde ledt efter os, Og saa sad vi og aad der. Han var bleven saa stor, at vi ikke kendte ham igen.

Vi blev saa i St. Petersborg om Natten og rejste næste Aften ad Moskov til, men der paa Vejen til Moskov begyndte vi at klage paa Kosten. Det viste sig, at vi skulde stadig have Fedtebrød, og saa Ansjos. Det russiske Brød er meget Stort, og der blev kun lagt en Ansjos midt paa et Stykke Brød. Det var storartet Kost for saadan nogen. Det gik jo ikke godt at lave varm Mad i Toget. Der var ikke noget Køkken kun et Primus, men vi var ikke fordringsfulde. Men der blev svaret og Sagt, at vi kunde ikke faa nogen bedre Kost, da vi klagede; det var jo ikke Meningen, at de fine Retter skulde frem. Vi svarede dertil, at vi vilde kun have lidt ordentligt Paalæg, da vi vidste at der var Proviant med, saa vi

Side 35:

kunde faa det. Saa sagde han brutalt, at han var Officeren, Kommandanten, og vi havde at adlyde ham i et og alt. Saa blev der en Konference imellem os, og vi konfererede med Hr. Falck allesammen, om vi kunde faa det bedre, ellers vilde vi muligvis gaa op til konsulen i Moskov og se at faa Forbindelse, saa vi kunde forlade Falck og rejse hjem. Da Falck hørte det, lovede han, at vi skulde faa bedre Mad. Men da vi var komne fra Moskov, saa var der ikke mere for os at gøre, saa maatte vi følge ham. Saa blev vi enige om, at vi maatte tage Turen, som den blev, og det samme var det under hele Rejsen, hele Sibirien igennem.

Juleaften blev der købt to Gæs i Tomsk; det bedste vi

kunde faa, var to Gæs. Da var vi otte Mand altsaa Tolken og alle vi Arbejdere, der spiste den ene Gaas og Falck og Sønnen og Nessler de spiste den anden, og saa blev der holdt en Tale og der blev ogsaa uddelt Julegaver, en fik cigarer, 10, og der blev uddelt Legetøj og jeg fik en Rulle Skraa, det var altsammen storartet, det fandt vi allesammen, var rigtig godt. Da havde vi kørt i flere Dage, Da vi saa kom ud og begyndte og arbejde, saa havde han lovet, at det skulde blive bedre, men saa blev det ved med Æblesuppe og Øllebrød, Øllebrød fik vi mindst 2 Gange om Ugen; ja det var ikke Øllebrød, men Vand med alt det tørre Brød i, og saa kom der Sukker og lidt Citron i det.

Sp. Det var da ikke fordærvet, hvad De fik?

A.P. Nej. - To Gange blev der købt et temmelig stort Stykke Kød til Brug til Suppe, fersk Oksekød; de to Gange var det af Vanvare bleven Hestekød, men det kunde de ikke gøre for.

Side 36:

Sp. Hvordan var Vejret at arbejde i?

A.P. Det var godt, som vi har det i Juni og Juli Maaned fra Solen stod op til den gik ned, fra 7 - 5, i Sidstningen fra 6 - 7 Aften. I Solen kunde det være 10-12 Grader, det var meget stærk Sol, men hvor der ikke var Solskin, kunde det fryse op til 20 Grader. Den højeste Kuldegrad det har været, var 32% og den laveste 12.

Sp. Celcius?

AP. Nej, Reaumur+

Sp. Hvordan gik Arbejdet derude?

A.P. Vi arbejdede saa godt vi kunde i Førstningen, da var vi ikke helt afkræftede og havde hvilet. Vi fordrede jo ikke saa stærk Kost paa Rejsen, da vi ikke arbejdede. Vi kom hjemme fra allesammen som friske og raske Folk. Vi arbejdede godt; det vil vise sig paa vore Regnskaber, at i Begyndelsen arbejdede vi 12,14,16 Timer, men til sidst var vi nede paa 9 Timer.

Sp. Hr. Falck ledede stadig Arbejdet?

A.P. Nej, ikke længere end til 5. Februar. Da skete der en lille Omvæltning i det. Det traf sig en Søndag, at vi havde spist Frokost. Det var da Mening, at vi allesammen om Eftermiddagen skulde gaa en Tur i Skoven, saa kom en Tømrer, som havde arbejdet nogle Dage, en Russer, saa kom han i sit Søndagstøj og med en Harmonika og spillede nogle Stykker for os. Saa gennede Falk ham ud. Vi spurgte, hvorfor han ikke maatte spille. Han vilde ikke have det. Han var nervøs og kunde ikke taale at høre det; naar vi havde spist, kunde

Side 37:

vi skrubbe af, vi havde intet at gøre der. Saa traadte vi op alle-sammen, og der blev et lille Mundhuggeri. Da vilde Falck trække sin Revolver, han havde sin Haand paa Revolveren, og Rasmussen var den første, der skændtes med ham, Hr. Falck traadte op imod ham, og vilde have, han skulde slaa ham, saa vilde Falck gøre Brug af Revolveren. men der blev sagt: der er ingen, der gør Dem noget; vi vil kun lade Dem vide, at vi vil behandles som Mennesker ikke som Dyr, og ikke jages ud af saa godt som vort eget Hus. Vi mente, at naar vi selv opførte det, maatte vi ogsaa have Lov til at spise der, særlig i Spi-selokalet, Køkkenet. Saa sagde han, at vi kunde gaa over i Vaggonen, og det gjorde vi saa, for, sagde han, det er Jeres, der sad saa Rus-seren og spillede for os. Men saa kom Falck igen over og vilde jage ham ud deraf. Der var en lille Historie med Harmonikaen. Vi vilde have købt den i Berlin eller i St. Petersborg, men efter en konfe-rence tilbød Falck, at den skulde købes i Moskov. Der fik vi saa 12 Rubler til at købe den for. Vi fik undervejs i Obj nogle Danske i Besøg, tre Herrer med deres Fruer, og saa slog jeg Harmonikaen itu, men de tyske Harmonikaer er samlet saa daarligt, og naar Hr. Falck var lidt opmuntret efter en bedre Frokost, maatte vi somme Tider ud og skulde spille for ham, og saa for at gøre den umulig, skilte vi den ad i flere Stykker, for vi havde ikke tyst til at spille for ham, men den kunde samles igen.

Men i Vaggonen, der vilde Hr. Falck tage Harmonikaen, men det fik han ikke lov til. Vi havde den pakket ind, og der kunde vi sælge den til den russiske Tømrer for at slaa Mønt. Vi kunde ikke faa Penge ellers. Vi kunde faa ti Rubler for den. Tømreren vilde købe den for den Pris. Saa kom Falck og vilde have den, men han fik

Side 38:

ikke.

Der var ogsaa en lille Dyst mellem Herløv og Falck, de havde nogle gamle Skader sammen, Hvad det er, ved jeg ikke. Falck kaldte ham Sjover, Skurk, Gadedreng og sagde du til ham. De talte sammen om Ting, vi ikke kendte, fra den Tid, han selv havde Forret-ningen. Saa sagde Rasmussen, se nu at komme ud herfra, og lad os have Fred her! Lad os være fri for at se Deres Ansigt! Da var Falck kommen udenfor, og Falck løb, og Rasmussen smækkede Kupedøren i efter ham. Næste Dag var Rasmussen syg, da kom Falck over sam-men med to Gendarmere og en Officer for at tage Harmonikaen.

Der var en lille skandale med nogle Reb. Vaggonen var forsnøret med en Del Tovværk, der var overordentlig meget, for det var 6,7 Gange dobbelt, og der var talt flere Gange paa Vejen om, at det var af stor Værdi, naar det kom derud til de forskellige Bønder, naar man fik læsset Vognene af. En Dag kom en Jøde og skulde se paa det. Der laa dette Parti, det bød han Falck 10 Rubler for. Men Falck vilde ikke sælge det for 10 Rubler. Nessler sagde, sælg det bare, det er sgu ikke mere end 10 Rubler værd. Nej, sagde Falck, der er for over 200 Rubler. Da Nessler hørte det, saa gik han til Syberg,

og spurgte om det var Falcks Tovværk. Saa sagde Tolken: nej, det er Røde Kors. Der er gjort Foranstaltninger paa Vejen for at skaffe det. Røde Kors har skaffet det. Saa skete et Sammenstød mellem Falck og Syberg, hvor Falck skældte Syberg ud for Skurk og dum Rad; han havde ikke Forstand paa at være med til den Slags Forretninger. Der kunde vi alle sammen have faaet en glad Dag. Men da sagde Syberg, han vilde ikke være med til hans Skurkestreger, han havde set nok paa de første Forretninger, der var lavet

Side 39:

I Moskov blev der købt Pelse og Fedtstøvler. Der maatte Syberg ikke komme med; der gik Falck alene, og ved alle senere Forretninger handlede Falck paa egen Haand.

Saa kunde Falck ikke sælge Tovværket selv, men det skulde sælges alligevel. Saa bød han os andre tage noget i Vaggonen og Se at faa solgt det; naar nu han skulde have Nessler sendt til Irkutsk en Dag, saa kunde vi jo sælge væk af det. Saa tog vi noget ind i Vaggonen. Vi Solgte et Pud og fik 6 Rubler for det ... et russisk Pud er 40 russiske Pund eller 30 danske Pund. Saa sagde Falck: sælg bare væk i smaa Partier, men I skal ikke sige, at jeg har givet Jer Lov til det.

Saa gik der lang Tid og saa kom det i Proviantskuret, hvad der kunde være, og Resten kom ind i en Vogn og blev dækket til. Saa skulde der begyndes at sælges ud af den store Proviant. Den første Provlant, der blev solgt, var Melet. Det blev byttet med Brød og han fik nogle Penge i Bytte. Den næste var Kaffe, Sukker, svesker, Rosiner, Cacao og forskellige Ting. Priserne ved jeg ikke. Men for at faa de forskellige Priser at vide i Tankhoy, havde han sendt Kokken ud for at faa at vide, hvad Prisen var. Stadig væk var Falck med. Først fik vi to Stykker Sukker, siden fik vi et Stykke til hvert Maaltid, mere kunde det ikke blive, men saa købte vi Sukker af Falck, det kunde vi godt. Han kunde ikke forsvare overfor aktieselskabet, at vi brugte saa meget, men saa kunde vi købe, til den Pris, der var i Tankhoy. Først var det 25 Kopeker og saa gik det gradevis op til 35 Kopeker. Der blev solgt en hel Del Proviant og der blev reddet en hel Del Penge, det var til en Udbetaling men ogsaa til en Tur til Irkutsk og til flere Ting. Den

Side 40:

sidste Tur til Irkutsk kom Falck tilbage fra sammen med et ungt Menneske, der skulde være Tolk. Der blev aabnet en hel Kolonial, og Spækhøkerforretning, og det gik jo i alle Brancher. Der blev den sidste Rest af Tovværk solgt til en anden Købmand, og Sømmene blev solgt og flere Ting.

Sp. Har De hørt, om Falck udtalte sig om Aktieselskabet?

AP. Ja, da vi rejste fra St. Petersburg, sagde han, at det vilde nok blive en stræng Tur for os, og saa vidt jeg husker paa Rejsen fra St. Petersburg til Moskov - det er ikke nemt at huske, for vi har

haft saa mange saadanne gemytlige Foredrag af ham, sagde han, at han havde egentlig gjort det for at grundlægge sin egen Eksistens i St. Petersborg. Der var tilbudt ham flere hundrede Tusinder til at rejse en Fabrik for derovre, for Københavns Pavillonfabrik havde han ikke stor Fidus til. I Begyndelsen skulde det gaa, som om den i St. Petersborg var et Led af den i København, det skulde gaa som et Slags Skalkeskjul, men han ventede ikke paa andet, end naar han var færdig, da skulde han rejse hjem og hente Møblementet og sin Familie og for Resten skulde han være i Rusland. Søren Nielsen skulde være Formand, og vi skulde alle sammen have en god Bestilling, men rent ud sagt, han vilde skide Københavns Pavillonfabrik et Stykke. Han har fortalt os flere af sine Rejsebeskrivelser, vi har jo flere Gange haft saadanne morsomme Rejseforedrag. Der var nogle fra Amerika; der var nogle fra mange forskellige Steder, fra finere Hoteller. De handlede mest om Pigebørn og Svir og Drik og den Slags Ting. Herløv sagde en Aften, at han havde haft en daarlig en, ja sagde han, det er jo ikke noget videre, jeg har haft 7.

Flere Gange bad vi ham om at give os noget af Provianten.

Side 41:

da vi mente, at den var, for at vi skulde nyde godt af den. Vi spurgte, om den var sendt over, for at den skulde sælges og tjenes Penge paa den. Det vilde han ikke give rigtig tydelig Svar paa. Han sagde, jeg kan ikke forsvare overfor Aktieselskabet, at vi spiser af og fraaser i al den Velvære, der er med, der er jo for mange, mange Penge. Det kunde han ikke forsvare for Aktieselskabet, men vi sagde, at vi var af den Formening, at det var kommet med, for at det skulde bruges. Den sidste Dag spiste vi bart Brød. Vi fik Lobescoves om Aftenen, men til frokost og Middag maatte vi spise bart Brød, der kunde ikke blive andet, og den meste Tid fik vi ikke andet end Fedtebrød, Smørrebrød fik vi kun et halvt Stykke om Morgen og et halvt Stykke om Aftenen. Der var Smør nok, men det blev solgt. Der blev købt Smør derovre; det kostede 55 Kopek for 3/4 Pund dansk. I Tankhoy kostede det 60 Kopek for et russisk Pund. I St. Petersborg købte vi hver 1 Pund paa Rejsen; det gav vi 40 Kopek for. Der var altsaa en Difference paa hele Vejen af 20 Kopek. Det russiske Smør var ikke salt, ellers var det velmagende. Man kunde ikke faa Salt alle Vegne, kun paa enkelte Steder, fordi der er Monopol paa Saltet.

Sp. Har De været syg derovre?

AP. Jeg var syg omtrent en hel Maaned, men ikke hjertesyg; det var et Hold i Siderne. Jeg havde ligget en hel Dag og fik ikke Mad over før om Aftenen. Falck havde sagt, at de maatte ikke bringe Mad over til mig, for jeg var ikke syg. I 14 Dage gik jeg helt foroverbøjet, og kunde ikke rejse mig op, og hver Nat laa Jeg med Vandpude paa.

Sp. De havde jo Medicin nok med, ikke sandt?

A.P. Der var ikke så lidt til dårlige P..... men ikke ret meget til

Side 42:

os. Det eneste, vi havde Brug for, var i Grunden Frostmikstur, Brystdraaber osv. Rasmussen fik en hel Del Medicin, for at jeg kunde faa den. Det hjalp mig, for Holdet flyttede sig helt rundt til det kom op i Hjærtekulen.

Herløv var der Læge til. Det var vistnok en rigtig Læge, for han kunde da spørge ud om forskellige indvendige Dele. Der blev sagt til Falck, og Nessler hørte ogsaa paa det, at Herløv skulde have noget Bouillon og noget rigtig kraftig Mad, for det var Svækkelse. Der var ogsaa læge til mig, men det var kun en Læge af Navn, det var ingen rigtig Læge. De lavede forskellige Kunster med os. De kunde sagtens bilde os ind, at det var en Læge. Han sagde, jeg skulde have noget, ja, jeg kan ikke huske, hvad det var, det er en Slags, som Kvinder bruger, naar de er Frugtsommelige. Vi havde det ogsaa i Medicinkassen, men det fik vi intet af.

Jeg har skrevet et Brev hjem, det var den 5 Februar, der skrev jeg hjem til Værkfører Hansen, men jeg vidste ikke, om jeg den Gang turde skrive til Aktieselskabet, men jeg mente, at han var mere klarøjet end vi andre; naar man lever derude og arbejder strængt, saa tænker man ikke saa rigtigt som man kunde.

Vi havde talt om, hvordan det skulde skrives, hvordan de forskellige Anker skulde meddeles. Saa skrev vi det Brev til Værkfører Hansen, og hvis han synes det var paa sin Plads, saa kunde han overbinge det til Direktør Møller, saa kunde de se, hvordan det var. Vi kunde nok tænke, at han ikke vilde bringe det i Byen, før det kom Direktionen for øre, saa der kunde tales om, hvad der kunde gøres.

Vi havde flere Gange spekuleret paa at telegrafere hjem til Aktieselskabet, men for det første manglede vi Penge, og for det

Side 43:

andet kunde vi ikke oversætte det. Falck vilde naturligvis ikke oversætte det, og Nessler var ikke fri for at være med til hans Skurkestreger, saa vi kunde ikke faa noget Telegram afsendt, da Tolken var rejst. Ellers kunde der muligvis være gjort noget. Men vi kom ogsaa i Tanker om, at det vist ikke vilde hjælpe noget, for selv om der kom Svartelegram, vilde det vel blive tilintetgjort.

Der kom Telegram, da det andet Hospital var bestilt. og da spurgte han, om vi vilde blive der. Saa spurgte vi om Betingelserne. Ja, med Hensyn til Kosten kunde han ikke love den saa god, som den havde været, men Betingelserne vilde ellers blive de samme-

Vi har ikke tjent meget, men vi kan ikke klage. Vi har kun arbejdet efter halve Priser. Der var jo ikke fordret 1'ste Klasses Arbejde. Det er arbejdet saa godt og forsvarligt som det kan forlanges under saadanne Forhold, men ikke første Klasses.

Sp. Er det en god, lun Bygning?

A.P. Ja, det tror jeg, jeg er ikke Fagmand.

Sp. Ser den ordentlig ud udefra?

A.P. Ja, der er ikke noget at se der: Folk, der har lidt Forstand, kan jo nok kritisere det som alt andet, men Folk, derovre kritiserer vist ikke. Der er gjort, hvad der kunde, for at Hospitalet kan blive staaende, men hvis det synker i Jorden, kan vi ikke gøre for det. Det er haardt funderet; det har Rasmussen gjort, der er lagt Drage-re af sværeste Tømmer helt igennem, og Krydstømmeret er sværeste Tømmer og ogsaa foroven er der lavet en ny konstruktion for at holde fast, Efter at Taget var sunket, saa er der lagt Stykker over,

Side 44:

som forbandt det tilstrækkeligt med Siderne. Der var rigeligt med Materiale. Hvis der ikke var brugt til Forandringer, ville der kun være brugt meget mindre, nogle faa hundrede Fod, men der gik jo en Del med dertil.

Direktør MØLLER: Nu vil vi høre de andre, naar de kommer tilbage. Selvfølgelig vil vi ogsaa høre dem, og saa vil vi høre Hr. Falcks Syn paa Sagen.

A.P. Saa bliver det nok ordnet en Gang.

Maa jeg endnu sige, at en Dag, den Dag, da Hr. Falck sagde, at han havde lokket os over, sagde han, at han havde paa sidste Bestyrelsesmøde i Aktieselskabet budt Dem 50.000 for at faa Lov til at gaa fra. Det var disse russiske Pengemænd, der havde tilbudt ha disse mange Penge og vilde købe ham ud fra Aktieselskabet.

Afhøringen sluttet Kl. 4,25.